

ارکان پایان نامه دکتری

محمد صال مصلحیان*

اهداف اصلی نگارش یک پایان نامه (رساله) دکتری، انتقال دانش و فناوری حاصل از کار پژوهشی دانشجو، ارائه منبعی جامع برای کارهای انجام شده در زمینه پایان نامه و نیز گسترش توانایی وی در نگارش و تدوین یک مبحث علمی است. دو نمونه از شاخص‌های برتری یک پایان نامه عبارتند از (الف) میزان نوآوری در محتوای پایان نامه (ب) سبک و سیاق در نگارش پایان نامه.

(الف) نوآوری در محتوای پایان نامه

نوآوری یعنی اندیشه خلاق تحقق یافته به صورت ابداع، اختراع، اکتشاف یا آفرینش یک موضوع یا مورد جدید که با انجام یک کار تحقیقاتی ظهور یافته است. چنین پژوهشی معمولاً با علاقه به حل یک یا چند پرسش خوب که قبلاً طرح شده‌اند و یا توسط پژوهشگر مطرح می‌شوند شروع می‌شود، با مطالعه موشکافانه در پیشینه آن پرسش و آنچه تاکنون برای حل آن سؤال یا سؤال‌های مشابه توسط دانشمندان دیگر انجام شده است و گردآوری اطلاعات ادامه می‌یابد. با روشی نظام‌مند مبتنی بر تفکر برای توصیف یا تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها و ارائه استدلال‌های صائب ادامه پیدا می‌کند و در صورتی که پژوهشگر دارای توان ذهنی خوب و پشتکار باشد با تلاش ممتد و طاقت‌فرسا به حل جزئی یا کلی آن سؤال یا سؤال‌های دیگری که در حین کار به وجود آمده است نایل می‌شود. این حل به صورت یک نظریه یا دستاورد در راستای درک پدیده‌های جهان و حل مسائل آن یا گسترش مرزهای دانش بیان می‌شود. بدیهی است که هر نظریه باید کاربردهای نظری یا عملی به صورت پیامد یا پیش‌بینی داشته باشد.

(ب) سبک و سیاق در نگارش پایان نامه

طبیعی است که دانشجو وقتی باید شروع به نوشتن پایان نامه کند که حرفی نو برای عرضه داشته باشد و با موضوع تحقیق نیز آشنایی کافی داشته باشد. وی باید تسلط نسبی بر زبانی که پایان نامه را به آن زبان ارائه می‌دهد داشته باشد تا بتواند ایده‌های خود را به درستی و به سادگی به خواننده انتقال دهد. بعضی افراد پایان نامه مستخرج از مقاله می‌نویسند. این نوع پایان نامه‌ها مجموعه‌ای از چند مقاله است که عموماً نامربوط به یکدیگرند و با نمادهای مختلف، فونت‌های متفاوت و اصطلاح‌های گوناگون

در سال‌های اخیر شاهد ارتقاء کیفی خبرنامه انجمن ریاضی ایران و به‌روز رسیدن شماره‌های خبرنامه بوده‌ایم به گونه‌ای که اکنون خبرنامه واقعاً مرجعی مناسب و قابل استناد برای تبادل خبرها شده است. بی‌تردید این مهم جز با همت همه دست‌اندرکاران قبلی میسر نشده است و از این رو باید به ایشان دست‌مریزاد و خسته نباشید گفت. هیأت تحریریه فعلی نیز به‌منظور ارتقاء هر چه بیشتر خبرنامه اقدام به ایجاد ستونی جدید برای معرفی دانشکده‌ها و گروه‌های ریاضی دانشگاه‌های کشور نموده است و قصد دارد در هر شماره به‌طور متوسط دو مورد را معرفی نماید. اهم اطلاعات مندرج در این ستون را می‌توان به شرح زیر بیان کرد:

- تاریخچه تأسیس گروه در دانشکده و آمار دانشجویان شاغل و فارغ‌التحصیلان مقاطع مختلف.
- معرفی اعضای هیأت علمی، علایق پژوهشی و آموزشی آن‌ها.
- معرفی چگونگی تحصیل در دور دکتری (شامل چگونگی پذیرش و گذراندن مراحل مختلف تا فارغ‌التحصیلی).
- نحوه اجرای طرح پژوهانه (گرنٹ).
- معرفی قطب‌های علمی، مراکز پژوهشی، پژوهشکده‌ها و مجلات علمی پژوهشی.

به نظر می‌رسد این مستندسازی نه تنها می‌تواند معیاری مناسب جهت مقایسه دانشگاه‌های مختلف برای افراد ذینفع اعم از پژوهشگران و داوطلبان ورود به دوره‌های تحصیلات تکمیلی ریاضی به‌ویژه دوره دکتری باشد، بلکه هم‌چنین به‌عنوان معیاری قابل استناد برای جهت‌دهی و برنامه‌ریزی پژوهش و آموزش آینده ریاضیات کشور می‌تواند ملاک عمل قرار گیرد.

از مسئولین محترم دانشکده‌ها و گروه‌های ریاضی دانشگاه‌های کشور و هم‌چنین نمایندگان انجمن ریاضی ایران صمیمانه تقاضا می‌کنیم در نیل به این مهم ما را یاری نمایند. هم‌چنین از همه علاقه‌مندان درخواست می‌کنیم پیشنهادات و نظرات سازنده خود را جهت هر چه پربارتر شدن این ستون (و صد البته خبرنامه) به دبیرخانه انجمن ارسال نمایند.

به امید شکوفایی و بالندگی علمی هر چه بیشتر دانشکده‌ها و گروه‌های ریاضی دانشگاه‌های کشور.

حمیدرضا ابراهیمی ویشکی

دانشگاه فردوسی مشهد